

ל"י בטבת – מחיר ההתכחשות מאז ולתמיד!

הרב אליעזר חיים שנוולד - ראש ישיבת הסדר "מאיר הראל" מודיעין. וראש המרכז התורני נחלת ש"י ומכון הראל

אולם יש דרגה שלישית בשופר של משיח וכו'..שופר קטן, פסול שתוקעים בו בהכרח אם אין שופר כשר בנמצא. אם אפסה התלהבות הקודש ורצון הגאולה הנעלה הנובע ממנה, ואם גם הרגשה אנושית לאומית וטבעית ורצון של חיי לאום בכבוד גם הם אפסו, וכו'.. **באים אויבי ישראל ותוקעים באזנינו לגאולה. הם מכריחים אותנו לשמוע קול שופר, הם מתריעים ומרעישים באזנינו ואינם נותנים לנו מנוח בגולה. שופר של חיה טמאה נחפץ לשופרו של משיח. עמלק, פיטלורה, היטלה, וכו', מעוררים לגאולה. וזו שלא שמע קול השופר הראשון, ואף לקול השופר השני הרגיל לא רצה לשמוע כי אזניו נאטמו הוא ישמע לקול השופר הטמא, הפסול, בעל כרחו ישמע.**

[מאמרי הרא"ה ח"א עמ' 278]

פשוטים ככל העמים. רצון טבעי זה מתוך הרגשה לאומית טבעית, זהו השופר הבינוני הרגיל, המצוי בכל מקום. אף הוא שופר כשר, אעפ"י שמצוה בראשון יותר מאשר בו. "בדיעבד כל השופרות כשרים". **אולם יש גם דרגה שלישית בשופר של משיח** ואף היא מקבילה לשופר של ראש השנה: **שופר קטן, פסול, שתוקעים בו בהכרח**, אם אין שופר כשר בנמצא. אם אפסה התלהבות הקודש ורצון הגאולה הנעלה הנובע ממנה, ואם גם הרגשה אנושית לאומית וטבעית ורצון של חיי לאום בכבוד גם הם אפסו, אם אי אפשר לתקוע בשופר כשר לגאולה באים אויבי ישראל ותוקעים באזנינו לגאולה וכו'..

כיצד קורה שאנו נזקקים לשופרות שאינם מהסוג של השופר הגדול האידאלי? מדוע יש צורך בסוגי גאולה אחרים מגאולת ה"אחישנה" האידאית שבאה בזכות ולא בחסד? כדי לזכות בסוג כזה של גאולה עלינו להיות פעילים ואקטיביסטים ולא רק לצפות בצורה פאסיבית לגאולה, לשם כך יש לפעול במספר מישורים: א. לפתח מודעות לצורך בגאולה. ב. לפתח מוטיבציה לגאולה. ג. לעסוק בעשייה תובענית – רוחנית ומעשית ("אתערותא דלתתא") המקרבת את הגאולה, אשר כרוכה לא פעם בויתור והקרבה לשם השגתה.

בעבר הרחבנו לעסוק בתסמונת ההתכחשות. עמדנו על כך שבמקום שהאדם נדרש לעשייה, לשינוי משמעותי, ליותר והקרבה, אנו עלולים להבחין בתופעה אנושית של "הכחשה", שבאה לידי ביטוי בכך שהאדם נוטה להמעיט מערך הדבר הקשה כדי לא להידרש לעשייה תובענית והקרבה. האדם כיצור תבוני מתקשה להתכחש למציאות ולאמת במצח נחושה, ועל כן הוא מייצר לעצמו "סיפור אלטרנטיבי" שנועד להמעיט מערך האובייקט המוכחש, ולצייר מציאות אלטרנטיבית שבה אין כלל מקום ואין צורך בערך או באובייקט המוכחש.

כך גם לגבי הגאולה והעליה לא"י. העליה לא"י וקרוב הגאולה לאורך שנות הגלות היו כרוכים בויתור והקרבה. ובשל כך נוצר כר פורה להיווצרות תסמונת ההתכחשות. בקרב ציבורים מסויימים, היא הגיע לעיתים עד כדי התכחשות לעצם הצורך בגאולה ולהתכחש לכך שחובה על עם ישראל להמצא דווקא בא"י. התפתחה אידאולוגיה אשלייתית ומתכחשת שלפיה ניתן להתקיים היטב בגולה לאורך זמן מבלי שיחסר מאומה.

בחודש טבת יחול צום עשרה בטבת לזכר תחילת המצור על ירושלים, בדור האחרון תיקנה הרבנות הראשית שביום זה נזכיר גם את קדושי השואה הי"ד שלא נודע מקום קבורתם ומועד פטירתם. ומאז הפך יום זה גם ליום של חשבון נפש על מה שאירע בשואה ובתקופה שקדמה לה. הצום שלנו על מה שאירע בעבר משולב בחשבון נפש על ההווה.

הפיסקה המובאת כאן היא שיכתוב מדברים שאמר הרב קוק זצ"ל בחוברת רבי יהודה החסיד בירושלים לפני השואה. בדרשתו שהתקיימה בראש השנה בשנת תרצ"ד (1943) התריע קבל עם ועולם, שהנצחת הגלות, חוסר רצון מספיק בגאולה מתוך בחירה, ואי עליה לארץ ישראל, עלולים להוביל את עם ישראל למשבר נוראי שידחק אותו, על כורחו, לגאולה ולארץ ישראל. גישה זו דומה לגישתם של גדולי ישראל בכל הדורות, שהתריעו מפני המצב שעלול להיווצר אם עם ישראל "יתאהב" במצב של גלות ויתכחש לגאולה ולארץ ישראל.

בדרשתו הרב קוק זצ"ל משווה בין שלושת האפשרויות הקיימות לגאולה, (שעתידה להיות מוכרזת ע"י התקיעה בשופר), לבין דיני התקיעה בשופר בראש השנה, שם מצינו שלשה סוגי שופרות (מאמרי הראיה שם):

"א. שופר של ר"ה מצוותו בשל איל. ב. בדיעבד כל השופרות כשרים. ג שופר מבהמה טמאה וכן שופר מבהמות עבודה זרה של גוי פסול, אבל אם תקע בו יצא ידי חובתו. ומותר לתקוע בכל שופר שהוא אם אין שופר כשר, ובלבד שלא יברך עליו"

הרב זצ"ל משווה בין שלושת הדרגות בכשרות התקיעה בשופר לבין שלושת הדרגות בגאולה (שם):

"בשם 'שופר של משיח' אנו מתכוונים להתעוררות ולדחיפה הגורמת לתחיתו ולגאולתו של עם ישראל. התעוררות זו היא התקיעה המקבצת את האובדים והנדחים והמביאתם להר הקודש בירושלים. וכו'..התעוררות ורצון שמקורם בקדושה באמונה החזקה בה' ובתורה, בקדושת ישראל ותעודתו, וברצון לקיים את רצון ה' שהיא גאולת ישראל השלמה. זהו השופר הגדול והמעולה: רצון עם להיגאל מתוך הרצון הנעלה למלא את תעודתו הגדולה שאינה ניתנת להתמלא בהיותו גולה ועלוב. **ויש שהרצון הקדוש נחלש**, אין ההתלהבות הגדולה לרעיונות עליונים שבקדושה. אבל נשאר לפחות הטבע האנושי הבריא, שגם הוא מקורו בקדושה. וטבע אנושי בריא זה מחולל רצון טבעי פשוט באומה להקים את שלטונה בארצה, לקום ולהשתחרר, לחיות חיי חופש

אמנם הדברים לא התחילו בגלות האחרונה, שרשיהם בעבר הרחוק והם קרו כבר בגלות מצרים. בפרשיות שאנו קוראים בחודש טבת התורה מתארת תהליך של השתקעות של עם ישראל במצרים (בראשית פרק מז):

"(כו) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאֱחָזוּ בָּהּ וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד: (כח) וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲמִיּוֹ שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה: (כט) וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעֲשֵׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֶּת אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:

האבן עזרא מפרש שם את המונח "ויאחזו" (בראשית פרק מז פסוק כז):

(כו) ויאחזו בה - שקנו שם אחזה:

אמנם ניתן לפרש זאת בצורה עובדתית פשוטה, עם ישראל, "מתארגן" לשהיה מיטבית במצרים. אולם ה"כלי יקר" מתבונן בהאחזות הזו, כשלב של התשקעות במצרים (בראשית פרק מז פסוק כז):

וישב ישראל בארץ גושן וגו'. כל פסוק זה באשמת בני ישראל הוא מדבר כי הקב"ה גור עליהם כי גר יהיה זרעך, והמה בקשו להיות תושבים במקום שנגזר עליהם גרות, כמו שדרשו אצל יעקב וישב יעקב ביקש לישב בשלוח קפצה עליו רגזו של יוסף כו',

הפסוק מאשימם על ישיבה זו שבקשו אחוזה בארץ לא להם, ולא כך אמרו אל פרעה לגור בארץ באנו, מלמד שמתחלה לא ירדו להשתקע שמה אלא לגור כמדדיר בי דיירא ועכשיו חזרו מדבריהם, וכל כך נשתקעו שמה עד שלא רצו לצאת ממצרים, עד שהוצרך הקב"ה להוציאם משם ביד חזקה, ואותן שלא רצו לצאת מתו בשלשת ימי אפילה".

ההשתקעות בגלות מצביעה על שינוי פסיכולוגי בקרב עם ישראל ביחס לגלות. עם ישראל היה אמור להתייחס לגלות כאל מצב זמני וארעי, שיש לשאוף לקצרו עד כמה שניתן. בפסוק הבא מראה הכלי יקר כיצד הקב"ה, מצידו, הכשיר את הקרקע לכך שלעם ישראל תהיה תחושה חזקה של ארעיות וזרות במצרים.

(כלי יקר על בראשית פרק מז פסוק כח):

"וכן פירש בעקידה, על המדרש (ילקו"ש קנו מט)

האומר כשבקש יעקב לגלות הקץ אמר הקב"ה ולא אותי קראת יעקב (ישעיה מג כב) ר"ל שלא היית חס על כבודי, כי מידיעה זו ימשך נזק זה שלא יקראו אותי ולא יבקשו פני הדורות הקודמים ויבקשו לישב וכמתאישים מן הגאולה, על כן סתם וחתם ה' הקץ האחרון כדי שבכל דור ודור יבקשו את פני ה' ואת דוד מלכם ויהיו מחכים קץ ישועתו תמיד, כאשר בעונינו מדה זו מצוייה בינינו אפילו בזמן שאין הקץ נודע מ"מ רבים המה עמי הארץ המתישבים בארצות העמים ובונים להם בתים ספונים וחשובים ושל אבנים בנין הקיום, ובסבה זו לעולם אינן דורשין את פני ה' בכל לב להביאם אל ארצם, וע"כ הקב"ה מניחם שמה, ולהנחה זו פסוק וישב ישראל בארץ גושן. מדבר באשמת ישראל, שבקשו להיות תושבים ולהיות להם אחוזה בארץ לא להם, ונזק זה בא להם לפי שקץ גלות מצרים היה נודע להם, על כן הדורות הראשונים אשר ידעו בבירור כי לא בימיהם תהיה הגאולה ההוא בקשו להם ישיבה של קבע ואחוזה בארץ מצרים, על כן סמך לפסוק זה פסוק ויחי יעקב דלהורות שנוק זה הנמשך לאותן הדורות מחמת שהיה קצם נודע גרם לויחי יעקב אבל לא רוח יעקב, כי אם יעקב לבדו היה חי כדי שלא יגלה הקץ האחרון ושלא יתפשט נזק זה לדורות".

והנה במקום לחזק את תחושת הארעיות והזרות במצרים, הוא מפתח רצון להשאר ולהפוך את מצרים לביתו על כל המשתמע מכך.

נשוב לדברי הרב קוק זצ"ל. ביסוד ההתראה של הרב עמדה התובנה שככל שמדובר על ערך חיוני – ההתכחשות אינה יכולה להחזיק מעמד לנצח. בבוא היום המציאות האשלייתית תטפח על הפנים ותגרום למשבר ואולי אף לקטסטרופה.

האמת היא שכבר קדם לכך הגאון מוילנא והתריע מפני דבר זה 'קול התור' פרק ה' תורת הגר"א – ר' הלל משקלוב: "ומי גדול בכל הדורות האחרונים כרבנו הגר"א קדוש ישראל, אשר בדברים חוצבים להבות אש האיץ בתלמידיו לעלות לארץ ישראל ולעסוק בקיבוץ גלויות, והרבה לזרז את תלמידיו להחיש את קץ המגולה, לקרב קץ הגאולה על ידי יישוב ארץ ישראל. כמעט בכל יום דיבר אלינו רבנו בריתת והתרגשות, כי 'בציון ובירושלים תהיה פליטה', ולא לאחר את המועד. מי ימלא את גודל דאגתו של רבנו בדברו אלינו הדברים כאלה וכאלה ברוח קודשו ובדמעות בעיניו."

דברים דומים כתב הרב יששכר טייכטאל, מראשי רבני הונגריה שהתנגד לציונות ובמהלך השואה, שינה את דעתו וכתב ספר מופלא בשם "אם הבנים שמחה" ובו הוא מבאר משנה שלימה בנושא הגאולה וחובת העליה לארץ ישראל (אם הבנים שמחה, הקדמה שניה):

בעת כזאת, בודאי ישמעו כולם לקול קריאתינו לעלות לארץ ישראל, וכמו שכתב רבנו הרא"ש בתשובה (כלל ד סי' י) בזה"ל: "אמר לי לבי, עתה הגיע העת לתקן מה שנתאויתי זה ימים רבים, כי בודאי ישמעו לי בעת צרה כזאת", עכ"ל, עיי"ש בדבר הנוגע לענינו. וכן אני אומר בנוגע לענינינו. והנביא חגי צווח: "ועתה כה אמר ה' צבאות, שימו לבבכם על דרכיכם. זרעתם הרבה והבא מעט, אכול ואין לשבעה... לבוש ואין לחוס לו, וְהִמְשַׁתְּפָר מְשַׁתְּפָר אל צָרוֹר נְקוֹב. כה אמר ה' צבאות, שימו לבבכם על דרכיכם". וברש"י שם פירש: "שימו לבבכם על דרכיכם" - על עסקיכם, שאתם רואין שאין במעשה ידיכם ברכה, כמו שהוא אומר 'זרעתם הרבה והבא מעט וְהִמְשַׁתְּפָר מְשַׁתְּפָר אל צָרוֹר נְקוֹב' - כל רווח שאתם עושים הולך וכלה, כנותן מעותיו בקשר בגד נקוב", עכ"ל. ועל כן צווח הנביא ליתן לב על זה. והכפיל דבריו בזה: "כה אמר ה' שימו לבבכם על דרכיכם", כמזהיר שלא לסגור את העיניים מלראות שכל עמלינו הולך לטמיון ביד אויבינו. ובמדרש תנחומא (פרשת "תצוה") כתב בזה"ל: "את מוצא כשגלו לבבל מה עזרא אומר להם - עלו לארץ ישראל. ולא היו מבקשים. אמר להם עזרא: זרעתם הרבה והבא מעט, אכול ולא לשבעה... לבוש ואין לחוס, וְהִמְשַׁתְּפָר מְשַׁתְּפָר אל צָרוֹר נְקוֹב", עכ"ל. הרי, דכל זה נאמר על הממאנים מלעלות אל ארץ ישראל. ובצפניה נאמר: "ופקדתי על האנשים הקופאים על שמריהם, האומרים בלבבם לא ייטיב ה' ולא ירע. והיה חילם למשיסה ובתיהם לשממה, ובנו בתים ולא ישבו, ונטעו כרמים ולא ישתו את יינם", עיי"ש בפרק א וממש כל זה נתקיים בימינו האלה כמעט בכל מלוכות אירופה, והכל נעשה בשביל ההיסח הדעת שהסיוח מלעלות לארץ ישראל, כמבואר במדרש תנחומא הנ"ל.

וכן התמרמר על זה הגאון יעב"ץ (בהקדמת סידורו, בסולם בית אל), על שהסחנו דעתנו מארץ ישראל לשוב ולדור בתוכה, ובהיותינו בשלוח בחוץ לארץ כמדומה לנו שכבר מצאנו ארץ ישראל וירושלים אחרת, על כן באו עלינו כל הרעות בשֶׁבֶת ישראל בארץ שפניאוארצות

דרך שער יפו, בסימטאות הערביות שמעבר לשער כבר שקקו החיים בכל המולתם. המון נדחק בסימטאות, עלה וירד במדרגות הצרות של הרחוב. ככל שקרבנו אל הרובע היהודי התברר לנו, שהיום ירבה ביותר מספר היהודים בעיר העתיקה, קבוצות קטנות, אבל תכופות, זו אחר זו, הגיחו מן הסימטאות ונכנסו כולן לתוך רחוב היהודים המרכזי.

בית הכנסת המרווח של חורבת ר' יהודה החסיד, עוד נראה ריק בשעה מוקדמת זו. חזרנו ויצאנו לשוטט ברחובות, והנה ברגעים המעטים האלה גבר זרם הבאים מכל קצוי העיר לחורבה, כי זמן התחלת התפילה הלך וקרב. היינו היהודים היחידים ששחו נגד הזרם, אשר כולו שטף לכיוון אחד, אל חצר החורבה. המוני יהודים עברו ברגעים אלה על פנינו: רובם נשאו טליתות ומחזורים בידיהם, רבים הלכו ברחוב כשהם עטופים בטליתותיהם, מלבושיהם שונים ומקובצים מכל קצוי עולם, רבים הבגדים האירופיים, השחורים והחגיגיים, אחרים במלבוש מזרחי לכל סוגיו השונים, וביניהם מפוזרים לובשי תלבושת ירושלמית - מעיל קטיפה בצבע בולט, המגיע עד לארץ ו"שטריימיל" רחב על הראש. הכל מכוונים להגיע לחורבה בעוד מועד, כדי לתפוס מקום טוב.

מרחוק הרגשנו בקבוצה מיוחדת, שהלכה וקרבה. זו היתה קבוצת מלוויי של הרב: בני משפחתו ותלמידי ישיבתו "מרכז הרב". בראש הלך הרב בקומתו ההדורה ובתלבושתו החגיגית. מעיל משי שחור דק עוטה את כל גופו עד כפות רגליו, לראשו חבוש ה"שטריימיל" הגבוה, ועניו נוצצות כברקים, ואף על פי כן הן מהורהרות וחולמות. כל העובר על פניו או המשיג אותו מאחוריו, משתחוה לו ביראת כבוד, והוא עונה בניענוע ראש לכל אחד. בני עדות המזרח מתקרבים אליו בהשתחוויה ותופסים את ידו לנשקה, ערבים מצדדים עצמם כנבהלים מפני מראה ההוד, אף השוטרים הבריטיים וחיילי "הוד מלכותו", הממהרים למלאכתם, מברכים אותו בהצדעה בגוף מתוח, והוא מחזיר להם ברכה בהגעת אצבע לשטריימיל.

פנינו אחר ונגרפנו בזרם. משחזרנו לסימטאות הצרות, גבר הדחוק ביותר, איש לא ידע נפשו עד שפרצנו לתוך בית הכנסת. פה כבר נראתה לנו העמידה הצפופה כמרווחת. ואף על פי כן נדמה לי, כי איש לא יכול לשבת בבית הכנסת ביום ההוא: הכל היה מלא וצפוף - בין הספסלים, במעברים, מסיבב לבימה ואף על יד החזן ולפני ארון הקודש, הכל עטופים טליתותיהם ומשתתפים בתפילה באימה ובכבוד ראש, ואין כלל מחשבה לצאת או לנוע.

בעל השחרית שבה את לב המתפללים, אף קיצר כנראה בנגונו הנעימים, כי עברה התפילה ללא עייפות מחמת העמידה בדחוק, והגיע זמן הוצאת ספר תורה. בקושי רב מבקיעים להם נושאי הספרים והגבאים את דרכם אל הבימה. העולים לתורה היו כולם גדולי ירושלים. ראשון עלה הרב בעצמו שהיה כהן, וכל העולים אחריו ברכו, כמובן, קודם כל אותו בברכת "מי שברך".

אחרי קריאת ה"הפטרה" קם מלמול בקהל - ופתאום הושלך הס. הן עכשיו ידרוש הרב. הצפיפות והמתחויות גדלו עוד יותר, גם החום היה רב. על המדריגות לפני ארון הקודש הופיעה דמותו המקסימה של הרב, הוא פתח בקול נמוך ומתיחות השומעים נתגברה עוד יותר.

וכך דרש הרב:

בשופר של ראש-השנה ישנן שלוש דרגות: (א) מצוה מן המובחר - שופר של איל; (ב) כל השופרות כשרים חוץ משל פרה; (ג) אם אין לו לאדם שופר כשר מותר לו לתקוע בכל שופר שהוא, אפילו בשופר פסול, אלא שאין לברך עליו.

דרגות אלו של שופר ראש-השנה, מתאימות לדרגות שופרה-של-הגאולה.

"תקע בשופר גדול לחרותנו" - יש שלש דרגות גם בשופר-הגאולה: שופר גדול, שופר בינוני ושופר קטן.

התעוררותו של העם להגאל ולגאול את ארצו, התעוררות שמקורה קדוש, האמונה ב' ובקדושת ישראל עמו וכו' - זהו השופר הגדול והמעולה. לקולו שמעו גדולי ישראל וקדושו, אשר נתעוררו לחיבת-ציון ושיבת-שבותה.

חסידי עליון אלה ראו בעיני רוחם את ירושלים של מעלה מחוברת עם ירושלים של מטה. הם הריחו באויר הארץ חיי נשמות, כל גרגיר של אבק אדמת ארץ ישראל היה קדוש אצלם קדושה עליונה. בקול השופר הגדול הזה עלו לארץ ישראל הרמבי"ם, רבי יהודה הלוי, ר' עובדיה

אחרות בשלוח, ושוב נתגרשו ממנה עד שלא נשאר שם שארית לישראל בארץ ההיא. צדיק ה', כי יצא מדעתם לגמרי ענין גלותם, והתערבו בגויים, כל זאת באתנו כי ארץ צבי שכחנו לשוב אל ארץ מולדתינו, עי"ש שהארץ בתוכחה בזה. וזהו נמי הטעם שנעשה בימינו בעמנו בארצות האלו, כי קול דודי דופק לעורר אותנו לחמוד לשוב לארצנו. ואחרי כל הנעשה אתנו בימים הקשים האלו, אין ספק שימצאו דברינו שדה פוריה לעורר בלבבות אחינו בני ישראל בגולה לחשוק ולכסוף לשוב לארץ חמדה של אבותינו, וישמו את לבבם על דרכיהם פה בגולה שאין בכל עסקיהם ברכה, שכל עמלם - בא עשיו ונטל מידם, ולא די שגזל ממונם ורכושם מידם, גזל גם את גופם וחייהם מהם, כידוע ממעשה הנעשה עמנו במדינות אירופה, ובעת הזאת בודאי ישמעו לי, וכדברי רבנו הרא"ש הנ"ל."

איננו סבורים שיש טעם לעסוק בשאלה: מדוע אירעה השואה? בוודאי שלא להתיימר לחשב חשבונות שמימיים. אולם התראתו של הרב זצ"ל מתייחסת לתסמונת ההתכחשות שאנו סובלים ממנה לאורך ההסטוריה ובייחס אליה הקב"ה מזמן את השופר הקטן והטמא המאלץ אותנו לעמוד אל מול האמת והמציאות. "אנו מתפללים, שלא יביאנו הקב"ה עוד לידי שמיעת השופר הפסול והטמא בעל כרחנו. וכו'. אנו תפלה: תקע בשופר גדול לחירותנו, שופר שבא מתוך עומק קדושתה של נשמת ישראל, מתוך קדש קדשינו, ואז תהא הגאולה שלמה" (שם).

למי שנדמה שמדובר בתופעות הסטוריות שהפקנו מהן את הלקח - ואין עוד צורך לעסוק בהן כיום כדאי להזכיר את אשר עבר עלינו בשנים האחרונות

מקורות נוספים לעיון: המאמר "שופרות" במאמרי הראיה ח"א עמ' 268.

מועדי הראיה הרב קוק זצ"ל פרק ה - ראש השנה

שופרות הגאולה

בקובץ "אורחות" מוסר לנו א' תלמיד - הלא הוא יקיר-ירושלים רבי אליעזר אלינר הי"ו - תיאור נאה על דרשתו של מרן הרב זצ"ל בראש השנה, בחורבת ר' יהודה החסיד שבירושלים העתיקה, שנאמרה בעת-צרה, ועשתה רושם גדול על כל שומעיה:

סוף הקיץ של שנת תרצ"ג, הידיעות המגיעות מגרמניה על חדשי שלטונו הראשונים של היטלר, נוראות ואיומות מיום ליום. ועם זאת מתפתח הישוב בארץ ישראל, כי הקדוש-ברוך-הוא מתקין רפואה מן המכה עצמה: העליה לארץ ישראל מכל ארצות מרכז אירופה גוברת והולכת. באים אנשים משכילים ומלומדים, מביאים עמיהם גם קצת הון, והם משתתפים כעבור זמן קצר בבנין הארץ ובפיתוחה. יותר משלשים אלף יהודים עלו לארץ בכל השנה ההיא, התנגדות הערבים לא באה עוד לידי ביטוי (היא פרצה רק אחר כך), ואנחנו חשבנו שהננו רואים ושומעים את פעמי הגאולה המתקרבת ובאה.

כשבו לפני ראש השנה נודע, כי בחג הבא עלינו לטובה יתפלל הרב בחורבת ר' יהודה החסיד שבמרכז העיר העתיקה, וידרוש מעניני הזמן והיום, וביום א' של סליחות גם הודבקו מודעות על כך, והקהל הזמן להשתתף בתפילה ברוב עם.

***

ביום הראשון של החג בבוקר השכם נתגלה, כי רבים מאד הם האנשים, הרוצים לראות במעמד הזה ולשמעו מה ייאמר בו. עם אור היום ירדנו לכל אורך רחוב יפו, השקט ביותר, גם בגלל השעה המוקדמת וגם בגלל קדושת היום (כי עדיין היו רוב החנויות ובתי המלאכה בכל הרחוב הראשי הזה בידי יהודים). הגענו לחומת העיר העתיקה, ונכנסנו לתוכה

מברטנורא, תלמידי הגר"א, חסידי הבעש"ט וכו'. זהו בודאי "שופר גדול לחרותנו".

אולם, יש גם שופר אחר שקורא ליהודים לעלות לארץ ישראל, מפני שזוהי ארץ אבותינו. פה חיו אבותינו, נביאינו, מלכינו. פה נוכל לחיות כעם בן חורין במולדתו, פה נוכל לחנך את ילדינו באוירה יהודית וכו'. גם זהו שופר כשר, אם כי הוא לא גדול כראשון, שופר "בינוני" הוא, ויש לברך עליו.

אבל - פה פרץ הרב בבכי - יש שופר של בהמה טמאה – שונאי ישראל תוקעים באזני העם וקוראים ליהודים לנוס כל עוד נפשם בס ולעלות לארץ ישראל. אויבים מכריחים אותם להגאל, מתריעים בתרועות מלחמה ומרעישים ברעש של צרות ויסורים, ואינם נותנים להם מנוח.

שופרות של חיות טמאות נעשים לשופרו-של-משיח... ומי שלא שמע לקול השופר הראשון, ואף לקול השופר השני לא שמע, שומע בעל-כרחו בקול השופר האחרון... אולם, על שופר זה אין לברך - "אין מברכין על כוס של פורענות" (ברכות נ"א, ב).

ואנו מתפללים "תקע בשופר גדול לחרותנו", אל נא תביאנו לידי חרות באמצעות שופר קטן של תרועת-פורעניות, ואף גם שופר בינוני אינו ראוי לעם ד' עם קדוש, אלא בקשתנו היא "תקע בשופר גדול", בשופרה של החרות האמיתית, של הגאולה השלמה ממקור-הקודש. וכולנו מצפים ליום הגדול שעליו נאמר (ישעיה כ"ז, יג) "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לדי-בהר-הקודש בירושלים".

הדברים היו מאירים ומוסברים, מתאימים לשעתם ולרגשות שומעיהם. כל אחד הרגיש, שעכשיו מבין הוא יותר את הנעשה בעולם, וברור לו יותר יחסו למאורעות... והרב עבר בינתים להטיף דברי תנחומים: נחח ישראל לא ישקר, הבטחת ד' ביד נביאיו לא תשוב ריקם. אליהו הנביא, העתיד להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, הוא יתקע בשופר גדול, תקיעה זו תבשר את בוא המשיח. נתעלה ונתקדש כולנו, לקראת שאיפה זאת, ביום קדוש זה, במקום קדוש זה, במעמד נשגב זה... 5.

וכבר עמד על הבימה התוקע, וקול רעש אדיר מילא את כל חלל בית הכנסת, מפי ההמון הרב שקרא בדביקות "למנצח" שבע פעמים: יבחר לנו את נחלתנו, את גאון יעקב אשר אהב סלה... נדיבי עמים נאספו, עם אלוקי אברהם, כי לאלקים מגיני ארץ, מאד נעלה". ותקיעות זכות וברורות, אדירות ומרעישות, מתוך השופר הגדול של חורבת ר' יהודה החסיד, התנשאו במלוא כל הבנין הרם. במקום הקדוש הזה, בסמוך לכותל המערבי ולמקום בית המקדש, היו התקיעות נשגבות ומטהרות יותר מאשר בכל זמן ובכל מקום.

והיה לב כל העם נרגש ורוטט, פתוח ולוהט, לקראת תפילת המוסף. תפילה כזאת לא התפללתי עוד כל ימי חיי.

וכשם שאני זוכר את המעמד הזה בכל ראש שנה בתקיעת שופר ובתפילת מוסף, כך - בטוח אני - זוכרים אותו כל אלה, אשר זכו לשמוע את דרשת הרב זצ"ל בעיר העתיקה של ירושלים, בחורבת ר' יהודה החסיד בראש שנת תרצ"ד. 6

מאמרי הראיה הרב קוק זצ"ל חלק א (סוף)

שופרות

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים, (ישעיה, כ"ז, י"ג).

"אלהינו ואלהי אבותינו תקע בשופר גדול לחירותנו..." (תפלת שופרות. מוסף של ר"ה).

*

על שופר גדול של גאולה נבא הנביא ולתקיעת שופר גדול אנו מתפללים, גדול דוקא.

כי מדרגות שונות יש בשופר של גאולה: יש שופר גדול, שופר בינוני רגיל ויש שופר קטן.

ושופרו של משיח נמשל אל השופר כפשוטו, אל השופר של ראש השנה.

ההלכה קובעת בשופר של ראש השנה שלש דרגות:

(א) שופר של ר"ה מצוותו בשל איל (שלחן ערוך או"ח תקפ"ו א).

(ב) בדיעבד כל השופרות כשרים (שם).

(ג) שופר מבהמה טמאה וכן שופר מבהמות עבודה זרה של גוי פסול, אבל אם תקע בו יצא ידי חובתו. ומותר לתקוע בכל שופר שהוא אם אין שופר כשר, ובלבד שלא יברך עליו (עי' משנ"ב שם).

ודרגות אלה המנויות בהלכה בשופר של ראש השנה מקבילות הן לדרגות בשופר של גאולה.

מהו לאמיתו של דבר שופר של גאולה ?

בשם "שופר של משיח" אנו מתכוונים להתעוררות ולדחיפה הגורמת לתחיתו ולגאולתו של עם ישראל. התעוררות זו היא התקיעה המקבצת את האובדים והנדחים והמביאתם להר הקודש בירושלים.

היה היתה בישראל בזמנים שונים וישנה גם כיום בחלקים וביחידים מישראל התעוררות ורצון שמקורם בקדושה באמונה החזקה בה' ובתורה, בקדושת ישראל ותעודתו, וברצון לקיים את רצון ה' שהיא גאולת ישראל השלמה. זהו השופר הגדול והמעולה רצון עם להגאל מתוך הרצון הנעלה למלא את תעודתו הגדולה שאינה נתנת להתמלא בהיותו גולה ועלוב.

ויש שהרצון הקדוש נחלש, אין ההתלהבות הגדולה לרעיונות עליונים שבקדושה. אבל נשאר לפחות הטבע האנושי הבריא, שגם הוא מקורו בקדושה. וטבע אנושי בריא זה מחולל רצון טבעי פשוט באומה להקים את שלטונה בארצה, לקום

עמוד רסט

ולהשתחרר, לחיות חיי חופש פשוטים ככל העמים. רצון טבעי זה מתוך הרגשה לאומית טבעית, זהו השופר הבינוני הרגיל, המצוי בכל מקום. אף הוא שופר כשר, אעפ"י שמצוה בראשון יותר מאשר בו. "בדיעבד כל השופרות כשרים".

אולם יש גם דרגה שלישית בשופר של משיח ואף היא מקבילה לשופר של ראש השנה: שופר קטן, פסול, שתוקעים בו בהכרח, אם אין שופר כשר בנמצא. אם אפשר התלהבות הקודש ורצון הגאולה הנעלה הנובע ממנה, ואם גם הרגשה אנושית לאומית וטבעית ורצון של חיי לאום בכבוד גם הם אפשר לתקוע בשופר כשר לגאולה באים אויבי ישראל ותוקעים באזנינו לגאולה. הם מכריחים אותנו לשמוע קול שופר, הם מתריעים ומרעישים באזנינו ואינם נותנים לנו מנוח בגולה. שופר של חיה מאה נהפך לשופרו של משיח. עמלק, פיתלורה, היטלר, וכו, מעוררים לגאולה. ומי שלא שמע קול השופר הראשון, ואף לקול השופר השני הרגיל לא רצה לשמוע כי אזניו נאטמו הוא ישמע לקול השופר הטמא, הפסול, בעל כרחו ישמע.

ואף הוא יוצא ידי חובה, גם לאומיות זו של השוט, של "צרת היהודים", גם בה יש מן הגאולה. אולם, על שופר זה אין לברך, "כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו" (משנה ברכות ו, ד).

אנו מתפללים, שלא יביאנו הקב"ה עוד לידי שמיעת השופר הפסול והטמא בעל כרחנו. ואף לשופר הפשוט, הבינוני, החילוני כמעט, אין אנו מתגעגעים ביותר. אנו תפלה: תקע בשופר גדול לחירותנו, שופר שבה מתוך עומק קדושתה של נשמת ישראל, מתוך קדש קדשינו, ואז תהא הגאולה שלמה.

(מדברי רבנו זצ"ל בראש השנה תרצ"ד בחורבת

רבי יהודה החסיד, נערך ונרשם ע"י מאיר מדן).

(החשמונאי ר"ה תשי"ה)